

Gospodar in gospodinja

LETO 1941-XIX

24. SEPTEMBRA

STEV. 39

Kmečke nadaljevalne šole

Sedaj na jesen je gotovo umestno, da se nekaj bolj natanko pomudimo pri našem šolstvu, ker se bodo kmalu odprla vrata šolskih sob, da sprejmejo mladino. Zadnjič smo govorili o važnosti in pomenu ljudske šole za naše kmetije in za vsestranski napredek kmečkega stanu. Danes si pa ogledimo izredno važnost neke šole, ki je ljudski šoli najbližja, saj ji je kakor sestra: mislim na kmečko nadaljevalno šolo.

Naši kmečki ljudje so že veliko slišali in brali o njej in jo povečini dobro poznajo. Vendar se zdi, da te šole ne cenijo tako kakor zasluži. Ne rečem, da je bila do sedaj povsod res vzorna: zanjo velja prav isto, kar za vsako šolo; kakršen je učitelj, takšna je. Pa velja še tudi tole: Kakršni so starši, ki pošiljajo vanjo svojo mladež, takšna je. Ni torej krivda za neuspeh, ki so ga tu in tam doživeli, samo na učitelju, marveč ga je treba iskati tudi pri učencih in njihovih domačih ljudeh.

Zato ne bo napak, ako si ogledamo nekoliko bolj natančno nadaljevalne šole, pa naj bodo za fante ali za dekleta. Morda jih bomo potem bolj pravilno ocenjevali in tudi cenili.

Ljudska šola posreduje otroku neko temeljno, obče znanje, ki seveda ne more biti izrazito obrnjeno v ta ali oni poklic. Brati, pisati, računati in še kaj se mora pač naučiti vsak otrok, pa naj ostane kmet ali gre v obrt ali v srednje šole ali kamorkoli, tudi če gre za hlépa ali delavca. Zato je čisto razumljivo, da deček ali dekletce, ki je dovršilo ljudsko šolo, za svoj bodoči kmečki poklic nima nobene zaokrožene poklicne in strokovne izobrazbe. Lahko je mogoče, da so otroci v tej ali oni ljudski šoli marsikaj slišali in videli o raznih opravilih na vrtu, pri sadnem drevju itd., a vse to za ljudsko šolo ni bistveno, ker je njen namen obča izobrazba, ne pa izobrazba za ta in ta bodoči poklic. Zato ostane ves pouk o poklicu in poklicnem delu na kmetiji več ali manj razdrobljen, neenoten in tudi za

otroke v tistih letih nezanimiv. Otrok v 11., 12., in 13. letu še ne stoji pred usodnim vprašanjem: »Kam?« Pouk raznih gospodarskih predmetov ga zanima toliko, kolikor mu je blizu od doma in kolikor je s tega razloga zanj zanimiv. Sicer mu je pa še vse več ali manj za igranje, ne pa za resno pripravljane na bodoči poklic. Drugače je pa z dečkom in deklico, ko se po času važnih sprememb v telesnem in duševnem sestavu (puberteta) začne) vzbujati v njima nov svet, ko začneta gledati s svojimi očmi na življenje in ko jima postavijo na pot važna in odločujoča življenjska vprašanja. Ko se valovi te prehodne dobe spet pomirijo, se z vso resnobo v mladi duši pojavi vprašanje o bodočem življenju, o načrtih za vso lastno bodočnost. Takrat šele je treba skrbno prijeti mladega fanta in deklico za roko in ju varno voditi ter ju pripravljati za — poklic. Šele takrat bo imelo poklicno šolanje in izobraževanje za oba življenjski pomen in važnost.

In kaj nudimo v teh najodločilnejših letih naši kmečki mladini? Ničesar — žalibog! Prepuščeni so večji del samim sebi, družini, ki si jo sami poiščejo in dostikrat »učenjuc« staršev, ki je po navadi polno nerazumevanja, kreganja in karanja. Ali je potem čudno, če so posledice tako nerazveseljive? Ali bi ne bilo naravnost blagodejno, če bi starši imeli ta čas nekaj pomoči, ki bi njim lajšala težko vzgojno nalogo, obenem bi se pa z ljudsko šolo prekinjeno šolanje nadaljevalo v smer bodočega poklicnega dela in poklicne izobrazbe?

Glejte, in ravno za to dobo starosti je namenjena kmečka nadaljevalna šola in ravno temu namenu je posvečen njen pouk in njena vzgoja! Ali si morete misliti kaj bolj umestnega in potrebnega? Ali ni kar brez dokazovanja o umestnosti takšne šole razviden njen ogromni pomen in njena važnost?

Pa je vendar še vse polno staršev, ki se za nadaljevalno šolo nič ne brigajo. Vi

dijo v svojem sinu ali hčeri, ki je v 16. ali 17. ali 18. letu, samo delavca-hlapca in delavko-deklo. Kdo bi v teh letih pošiljal otroke v šolo, ko so komaj toliko dorastli, da so za kakšno delo! Tako si mislita kmečki oče in mati — njuni otroci so pa prikrajšani za zelo, zelo važno šolanje, ki bi ga v resnici lahko obiskovali, ne da bi domačija kaj omembe vrednega trpela. Saj so te šole vendar pozimi, in tako urejene, da učenci in učenke zgubijo čim manj časa pri domačem delu. Meni se čudno zdi, da nadaljevalnih šol sploh povsod enoglasno ne zahtevate! To bi bilo razumljivo, vse drugo je pa res težko, težko razumljivo. Ne veljajo vas niti beliča, otroci zgubijo malo časa, a koristi za domačijo so nesporne, koristi za doraščajočo kmečko mladino pa naravnost nenadomestljive.

Res se marsikje izgovarjajo, češ, da ni učitelja oz. učiteljice, ki bi bila priprav-

ljena prevzeti takšno šolo. Vendar so takšni izgovori bolj iz zadrege: če bi bilo zanimanja in navdušenja dovolj, bi tudi učiteljev in učiteljic ne manjkalo, ki bi bili usposobljeni za take šole. Pri sedanjem zanimanju, ko mora učitelj v potu svojega obraza loviti mladino, da je naloži za en razred, potem pa še enkrat gledati, kako mu število učencev od tedna do tedna kopni — pri takšnem zanimanju seveda tudi učiteljev ni.

Mislim, da bi bilo prav, če bi se naše kmečke družine o kmečki nadaljevalni šoli resno porazgovorile. To vprašanje je važnejše, kot se zdi kmečkim ljudem. Da je zelo pomembno že z ozirom na mladino samo, sem poskusil pokazati danes; prihodnjič bom pa še pokazal, kako pomembna in važna je kmečka nadaljevalna šola v naših razmerah za naše — domačije.

Dr. Ludvik Puš.

Čebelar v jeseni

Glavno in letos brez dvoma odločujoče opravilo pri čebelah je pa ureditev zimске medene zaloge. V dobrih čebelarških letinah je stvar glede zaloge enostavna: panje pregledaš, točno preceniš zalogo; nato pa potrebno količino pustiš, drugo pa iztočiš. Res kaj preprosta stvar! A letos je žal drugače. Da bi kdo med nami kaj točil, bo menda bela vrana. In če bo točil, bo verjetno pozneje dodajal ali pa bo imel spomladi v čebelnjaku mrliča. Letos je pesem povsem drugačna. Ajda je bila zaradi zapoznelih pedsadežev letos pozna; namesto da bi bila velikega šmarna dan že večji del v cvetju, je bila letos le redko kje katera. Razcvela se je prav za prav šele proti koncu avgusta. Druga leta so čebele najbolj brale od 20. avgusta naprej, letos so začele precej pozneje. Komaj so pa dobro začele, je prišla konec avgusta ona mrzla ploha, ki je shladila ozračje, nato je zapihala nekaj dni burja, ki je nebo sicer ubrisala, a ajda ni odprla svojih virov. Čebele v dneh, ko bi letos imela biti najboljša paša, niso dobile tako rekoč nič.

Nimamo pri roki čisto točnih podatkov, a eno drži: Družine so v letošnji ajdi le malokje, lahko rečemo, da izjemoma, nabrale zimsko zalogo, t. j. — kakor vemo — 12 kg na moderen panj. Med najboljšimi donosi so bili menda kraji x

okolici Trebnjega, kjer so ponekod čebele nabrale zalogo ali vsaj blizu so. Od drugod so pa sama neugodna in zelo neugodna poročila. Ponekod so panji dobili po 3, 4, 5, 6 kg, torej niti polovico zaloge ne, drugod spet nekaj nad 6 kg, torej nekaj nad polovico. V splošnem se je letos spet sijajno obneslo staroznano čebelarško pravilo, da je treba v ajdovo pašo pošiljati samo močne, to se pravi zelo močne družine. Mi smo s tega mesta tudi letos pravočasno opozorili čebelarje na to prevažno načelo. Rekli smo dobesedno: »Zato imajo prav tisti, ki pravijo, da jamči za uspeh v ajdi v prvi vrsti nabito poln panj iz katerega se ob ugodnem vremenu žival, kar razliva po pasišču. Samo taka družina more do kraja izkoristiti pašne dni, pa tudi kratko dnevno dobo medenja.«

Svetovali smo na tem mestu že pred ajdo združevanje, ko smo rekli: »Iz 20 srednje močnih panjev bom naredil 15 močnih, z živaljo zatrpanih panjev.« Dejstva so letos do pičice potrdila pravilnost našega nasveta: močni panji so vendarle marsikje nabrali zimsko zalogo, srednji in šibki pa komaj po nekaj kilogramov. Kdor je poslušal naše navodilo in se ravnal po njem, si bo že nekako pomagal in je vsekakor mnogo na boljšem od onega čebelarja, ki je peljal ozir. pustil v aj-

dovi paši srednje družinice. Bojimo se pa, da so slednji v veliki večini, ker poznamo naš čebelarški svet.

Toda, kar je, je! Sedaj nič ne pomaga kesati se. Za letos je kesanje prepozno. Iz njega naj se kvečjemu rodi trden sklep za prihodnje leto: V ajdo nikdar več srednjih in šibkih družin, marveč samo močnel!

Kaj pa letos? To je sedaj važno in usodno vprašanje! Jaz ne vidim drugega izhoda kakor tale dva: Ali družine dopiti, da bodo imele dovolj hrane, — ali pa jih tako združiti, da bodo spet imele dovolj. Pri tem pa moramo ves čas nepremakljivo imeti pred očmi, da moramo brezpogojno sedaj jeseni skrbeti za zadostno medeno zalogo. Ne zanašajmo se na pozneje. Živimo v izrednih in hudih časih in ne moremo vedeti, ali bo spomladi boljše, kot je sedaj, ali bo pa za vse stiska še večja. Ne bilo bi pametno zanašati se, češ, bom pa spomladi dodal, do takrat imajo pa zadosti. Bojimo se, da spomladi ne boš imel kaj dodati, če bodo družine sploh še žive. Sedaj gre za to, da dobro ohranimo, kar je ohraniti sploh mogoče. Za vsako ceno moramo preprečiti, da bi nam čez zimo, oz. v zgodnji spomladi popadala od glada večina družin, če jih sedaj še lahko rešimo.

Pomislimo vsi, da so panji in družine prav znatno narodno premoženje, ki smo ga dolžni z največjo skrbnostjo varovati, da nam popolnoma ne propade.

Glede krmljenja danes ni mogoče reči kaj točnega. V poštev pride denaturirani sladkor. Vsi pa danes vemo, kako je s sladkorjem: da je na karte. Od merodajne strani je bilo ukrenjeno vse, kar je bilo mogoče, da bi se dobilo vsaj nekaj denaturiranega sladkorja; danes pa še ni mogoče reči glede tega nič točnega.

Mi bomo na kratko obravnavali obe možnosti.

Če se posreči dobiti sladkor še pravočasno, ga bodo morali naši čebelarji kupiti toliko, da bodo zadostno dokrmili vsaj zmanjšano število družin. Da bi bilo mogoče pri letošnji letini ohraniti čez zimo toliko družin kot v normalnih letih, ni niti misliti. Bilo bi tudi negospodarsko. A ohranili bi jih radi vsaj toliko, da nam prihodnje leto čebeloreja ne bo preveč zazadovala. To bo pa mogoče le, če bomo mogli družinam, ki smo jih skrbno izbrali za prezimovanje, dodati potrebno hrano v obliki sladkorja. Zato svetujemo čebe-

larjem, naj že sedaj začno reducirati svoje družine nekoliko bolj v živo kakor prejšnja leta, a z dokončno in skrajno redukcijo naj vendarle še nekoliko počakajo. Dolgo seveda čakati ne bo mogoče. Saj bomo kmalu na čistem zaradi sladkorja.

Ako bomo sladkor dobili, ga bomo takoj dodali: čim prej, tem bolje. Podrobnosti o krmljenju pač ni treba navajati in jih razlagati. Naši čebelarji so se v zadnjih letih — ki jih je že kar cela vrsta — bolj navadili čebele krmiti kakor pa med točiti. Le na to bi opozoril, da ni dobro dajati čebelam jeseni preredke raztopine (meša naj se nekako 10 kg sladkorja s 7 in pol do 8 litrov vode) in še na to, da ni pravilno računati kakor bi bil 1 kg sladkorne raztopine enakovreden 1 kg medu. Sladkorna raztopina je manj vredna in sicer v razmerju, da je 2 in pol litra sladkorne raztopine vredno 1 kg medu. Če manjka družini n. pr. 6 kg medu, ji je treba dodati 9 l sladkorne raztopine, če 4 kg pa 6 l itd. Zaloge medu v panjih je treba točno preceniti. Najbolj gotova je v ta namen tehtnica. Če s čebelami in satniki vred tehta plodišče A.-Z. panja 17 kg, ima družina dovolj hrane. Kolikor je manj, toliko je manjka. Precenjujemo tudi na oko in sicer vsebujejo 3 dm³ na obeh straneh z medom napolnjenega sata 1 kg medu. Vse zimске zaloge mora biti v panju velike mere 12 kg, v kranjiču pa kak kilogram manj. Tudi kranjiče je priporočljivo stehtati; če potegne panjič 15 do 16 kg, je dober, če manj, mu je treba dodati. Stari izkušeni čebelarji imajo težo kranjičev še kar v rokah; samo potežkajo ga, pa že vedo, pri čem so.

Sedanje razmere nam narekujejo, da se na sladkor ni dobro preveč zanašati. Če bo prišel, bo zelo dobro, a računajmo rajši, da ga ne bo ali pa, da ga bo tako malo, da večina čebelarjev ne bo prišla do njega. Kako pa v tem primeru?

Odgovor je kratek: združevanje. Drugega izhoda pač ni. Marsikomu se bodo smilile lepe družine z dobrimi mladimi maticami in se bo le s težkim srcem odločil podreti jih. Vendar stvar niti ni tako tragična. Zlasti ne po naših podeželskih kmečkih čebelnjakih, kjer itak po navadi zelo uničujoče gospodari zima. Gospodari zato, ker imajo družine po navadi premajhno zimsko zalogo, na drugi strani so pa še šibke in slabo zazimljene. Večji del naši čebelarji preveč družin za-

zimujejo, ker se jim jih zdi škoda; a vendar so proti pomladi ob marsikak panj. Ali bi ne bilo bolje jeseni združiti dve družini, kakor zgubiti čez zimo eno ali obe?

Letos nam ta nevarnost grozi tako zelo, da se ne samo bojimo, da nam bo proti pomladi padlo mnogo plemenjakov, ampak kar z gotovostjo vemo, da bo tako, če ne bomo sedaj združevali. Kdor ima recimo 20 panjev s povprečno zalogo po 6 kg na panj, pa jih misli kar pustiti, bo do konca marca zgubil najmanj 12 do 15 panjev, če mu bo sploh še kaj ostalo pri življenju. Z lahkoto pa reši vse, če število skrči na 10 plemenjakov, ki bodo imeli dovolj hrane in dovolj živali ter izvretne matice, ki jih sedaj lahko posebej izbere.

Kmetijstvo na velesejmu

Ljubljanski velesejem, ki je predstavljal za našo deželo vedno sijajen pregled trgovine in industrije in bil neutrudljiv borec za povzdigo našega kmetijstva, bo potekel letos od 4. do 13. oktobra v novem razmahu. Letos prvič bo naš velesejem navezal obširnejše stike z industrijo in trgovino ostalih pokrajin kraljevine, obenem pa bo nudil našim potrošnikom z najrazličnejšimi razstavljalnimi izdelki popolno sliko narodne italijanske proizvodnje. Velesejem bo z razstavami najboljših krajevnih izdelkov obiskovalcem iz drugih pokrajin prikazal krajevno proizvodnjo v popolni sliki gospodarskih značilnosti naše pokrajine. Pri tem bo velika skrb posvečena našemu poljedelstvu.

Kmetijska razstava bo upoštevala današnje prehranjevalne prilike in tozadevno reorganizacijo v kmetijski delavnosti. Podala bo čim popolnejšo sliko današnjega stanja kmetijstva pri nas: smer za izboljšanje kmetijske proizvodnje in poudarila važnost našega kmetijstva za prehrano.

Razstava bo imela tri glavne oddelke. Znanstveni in poučni del bo nazorno prikazal talne in podnebne prilike v naši pokrajini, rastlinsko prehrano s praktičnimi primerjalnimi poskusi v vegetacijskih loncih, razna domača in umetna gnojila, njihovo sestavo, pravilno ravnanje in medsebojno mešanje z uporabnimi navodili. Dalje živalsko prehrano s raznimi vrstami domačih in tržnih krmil z

Pa recimo, da bi po izrednem naključju, če bo prav lepa zgodnja pomlad, ostalo vseh 20 družin pri življenju; ob stalnem pomanjkanju hrane bodo živali umrle in hirale ter je lahko do dna duše uverjen, da bo prihodnje leto z njimi slabo. Mnogo več vrednih bo samo 10 močnih in lepih družin, od katerih bo prihodnje leto spet mogoče napolniti vseh 20 panjev — če bo tako kazalo.

Sklep vseh preudarnih čebelarjev bo di: V letošnji katastrofi rešimo, kar je rešiti sploh mogoče! Brez oklevanja skrijmo število svojih plemenjakov na ono številko, ob kateri smo prepričani, da jih bomo lahko uspešno prezimili. S tem bomo rešili naše čebelarstvo in z njim lep košček narodnega premoženja.

ozirom na njihovo sestavo, odstotek hranilnih snovi, kalorično vrednost, prebavljivost in pravilno pripravo. V tem oddelku bodo predloženi tudi podatki o naseljenosti kmečkega življa, velikosti posestev, število posameznih objektov, višina pridelka, kmečka prosveta in literatura.

Praktični del bo obsegal glavne kmetijske proizvodne panoge, ki so važne za lastno prehrano in bo imel 9 odsekov.

Poljedelski odsek bo predložil sedanje stanje poljske proizvodnje, glavne vzroke nizkih pridelkov ter način in pota za dvig najvažnejših njivskih in travniških kultur. S slikami in prerezi bodo nazorno prikazane poljske in travniške površine po kulturah, dalje pravilni in pomanjkljivi načini obdelave zemlje, oranje z modernim in oranje z lesenim plugom, vpliv ročne in strojne setve, važnost dobrega semena, vpliv pravilnega in napačnega gnojenja na količino in kakovost pridelkov. Poudarjeno bo pravilno pridelovanje semenskega žita, krompirja in fižola. V zvezi s tem bodo razstavljeni gnojila, kmetijski stroji, semena in sredstva za zatiranje rastlinskih škodljivcev.

Vrtnarski odsek bo razstavil zanesljive sortne vzorce zelenjadi, ki so priporočane za naše kraje, dalje praktične tehnične pripomočke za pridelovanje zelenjadi, zlasti vrtno orodje, sredstvo za gnojenje in zatiranje škodljivcev, pripomočke za spravljjanje, predelavo in kon-

zerviranje zelenjadi, n. pr. sušenje stročjega fižola, uzimovanje endivije: zeljnatih glav in karfižole, kisanje zelja itd. Urejeno bo tudi vzorno kompostišče in zorec kmečkega vrta.

Sadjarški odsek bo predložil proizvodnjo sadja v slikah in modelih ter podal glavne principe za pravilno vzgojo: oskrbovanje sadnega drevja, zaščito proti škodljivcem in boleznim, tehnične pripomočke in zatiralna sredstva. Manjkal tudi ne bo sadni sortiment po okrajih ljubljanske pokrajine, ter sadni izdelki, zlasti suho sadje in konzerve ter pripravne za predelavo in konzerviranje sadja.

Vinarski odsek bo razstavil vina iz sortimenta, ki je določen za vinorodne predele ljubljanske pokrajine in bo razstavljeno okrog 30 vzorcev sortnih vin. V poučnem delu vinarske razstave bo prikazano današnje stanje našega vinogradništva: trsni izbor, pravilni in nepravilni način vzgoje, trsne bolezni in škodljivci ter njihov način zatiranja.

Razstava malih živali bo praktično predložila, kako naj se intenzivno uredi malo gospodarstvo, kakšne koristi nam isto daje in kako se izkoristijo proizvodi reje malih živali. Od kancev in kokoši bo prikazala predvsem gospodarske težke pasme, to so zajci za meso in kokoši za meso in jajca. Razen razstave živali bo v tem odseku organiziran tudi poučni del, kjer bodo razstavljene naprave za rejo živali in razni načrti in modeli hlevov, gnojšč ensilažnih jam itd. V slikah, diagramih in načrtih bo predstavljeno stanje naše živinoreje, vrednost in sestava posameznih krmilnih sredstev, praktični načini za setavo krmil, v kolikor to ne bo pokazano že v znanstvenem in poučnem oddelku.

Mlekarska razstava bo predložila mlečno produkcijo in uporabo mleka v ljubljanski pokrajini, preskrbo Ljubljane z

mlekom ter načine, kako naj mlečno produkcijo zvišamo in organiziramo zbiranje ter predelavo mleka.

Čebelarška razstava bo pokazala umno kmečko in pridobitno čebelarstvo, vzrejo čebelnega zaroda, važnost čebel za sadjarstvo, oploditev cvetja, hranilno in zdravilno vrednost medu, tehnično porabo voska in razne čebelarke pripomočke.

Oddelk gozdnih zdravilnih in aromatičnih zelišč bo predložil važnost za ljudsko prehrano in zdravstvo. Razstavljena bodo zelišča, ki se uporabljajo kot čajni in kavnj surogati, zelišča za napravo pralnih in čistilnih sredstev, zelišča za preparate za uničevanje mrčesa, zelišča za destilacijo, parfumerijo, slaščičarne, drogerije in veterinarstvo.

Razstava gob bo prirejena v zvezi z razstavo gozdnih zelišč. Gobe so zlasti v današnjem času važno sredstvo v prehrani. Razstava bo obsegala vse vrste jedilnih gob, njihovo nabiranje, sušenje, konzerviranje in jačine priprave jedil ter prikazala organizacijo prodaje.

Tretji odsek kmetijske razstave bo obsegal prehrano. Tu bo razstavljen nazorni material o prehrani, predvsem načini naše ljudske prehrane, vrednost posameznih živil, izražena v hranilnih enotah, pregled izvajanja nadzorstva nad živili ter organizacija kolektivne prehrane, kamor spadajo šolske in ljudske kuhinje. V tem oddelku bo podal prehranjevalni zavod Visokega Komisariata za Ljubljansko pokrajino pregled svojega delovanja, predvsem racioniranje prehrane, možnost prehrane z lastnimi pridelki, navezanost na uvoz itd.

Vzporedno s kmetijsko razstavo ljubljanske pokrajine pa bodo tudi ostale pokrajine kraljevine pridedile svoje kmetijske razstave, s katerimi bodo pokazale svoje uspehe in pridobitve v zadnjih dvajsetih letih v poljedelski proizvodnji.

Kmečki vrt

Ali naj sadno drevje spomladi ali jeseni presajamo? Med našim narodom se je kaj čvrsto ukoreninila navada, da sadimo mlada sadna drevesa le spomladi. Toda, če dobro premislimo, moramo dati prednost jesenskemu sajenju in to zaradi tega, ker ima drevesce skoraj pol leta časa, da prične rasti. V tem času pa se tudi zemlja temeljito oprime posameznih

koreninic. Preko zime pa se zemlja tudi dobro prepoji z vodo in nam spomladi ni treba zalivati. Tudi gnoj se je v tem času lahko dovolj razkrojil in lahko takoj služi drevesu v hrano. Poleg tega pa je tudi zmrzal prerahljala vrhnjo plast zemlje, da ima zrak dostop do koreninic.

Zaradi tega v jeseni sajena drevesa prično takoj rasti, čim dobe zadoštno

množino sončne toplote. Pri njih ne gre v izgubo leto, kot pri spomladančkih. Tudi praksa je pokazala, da je mnogo pametnejše saditi sadno drevje v jeseni, kajti gospodar ima tedaj več časa in lahko delo temeljitejše opravi.

Zato je priporočljivo zaradi zgoraj navedenih vzrokov saditi sadna drevesca v jeseni in sicer preden nastopi hujši mraz. Čim odpade listje z dreves, že lahko drevo vzamemo iz zemlje. Mnogo pa je odvisno od priprave zemlje in od prostora, kamor nameravamo drevo posaditi. Zemljo pripraviti se pravi, jo tako prerahljati, da je dostopna za zrak in vlago; in toliko pognojiti, da je prst dovolj plodna. Če sadimo več sadnih dreves na istem kraju, tedaj ves prostor zrigolamo, to se pravi, prekopljemo vsaj 60—70 cm globoko. Pri prekopavanju za sajenje drevja obračamo zemljo tako, da pride vrhnja plodna plast vsa na dno in mrtva ali sterilna plast, ki je spodaj, na vrh. Tudi če sadimo le eno drevo in skopljemo zanj jamo, moramo prav tako 100 odstotno obračati prst. Ker pa zaradi rahljanja zemlja naraste, zrigolamo odnosno skopljemo jame vsaj mesec dni pred saditvijo. Jam seveda ne pustimo medtem odprtih, ampak jih takoj, ko zemljo preobrnemo, tudi zasujemo. Rigolati moramo svet posebno tam, kjer je težka ilovnata prst, ki je nepropustna za vodo. Če pa že moramo kopati na takem svetu jame, jih moramo urediti tako, da se voda lahko odteka. Jame naj bodo 1,5—2 m široke ter okoli 60—70 cm globoke. Vrhno plodno zemljo mečemo pri kopanju na eno, a mrtvo na drugo stran. Pognojimo sadnemu drevju takoj pri rigolanju, a gnoj podkopljemo 40—50 cm globoko. Za vse vrste sadnega drevja je najboljši gnoj dober in zrel kompost. Ako pa rabimo hlevski gnoj, mora biti ta zrel, star in že dobro preležen. Ker pa čestokrat nimamo dobrega gnoja in tudi ne komposta, se moramo pač poslužiti tudi umetnega gnoja. Posebno priporočljiv je nitrofoskal. Umetni kakor tudi hlevski gnoj pa ne sme nikdar priti med korenine, temveč ga trosimo po dnu in nekaj na površino, le kompost sme priti tudi med korenine. Napačno pa je tudi, da nekaterim mladim drevescem preveč gnojimo, ker gnoj se sicer razkroji, a ga voda odplavi v globine, zato je boljše večkrat in po malem gnojiti.

Kakor pa ni vsaka zemlja dobra za žito, tako tudi pri sadnem drevju gledamo na to, da posameznim vrstam sadja damo primerno prst. Nekateri priporočajo, da naj jama, ki smo jo izkopali, pustimo prvih 14 dni odprto, naslednjih 14 dni pa jo zagnemo z zemljo, da se spet vsede.

Da ne bomo kupovali mladih sadnih drevesc od zakonitih sadjarjev in prodajalcev po sejnih, je jasno. Boljše je, da damo nekaj več denarja, a dobimo zato res prvovrstno blago. Zato se moramo čim prej pobrigati in že zdaj naročiti potrebna sadna drevesca. Ko prispe sadno drevje, moramo zavoj takoj odpreti, sadike posaditi ali pa jih, če nam vreme tega ne dopušča, zakopljemo na vrtu. Pred saditvijo obrežemo korenine, prikrajšamo dolgi koren in odstranimo vse poškodovane ali polomljene koreninice. Vse rezi pa morajo biti čim gladkejši, da se rane hitro zacelijo, iz njih pa zrastejo nove koreninice. Drobnih lasnih koreninic nikdar ne odstranimo.

V jeseni sajenim drevescem ni potreba pri sadnji obrezovati krošenj, to delo opravimo šele spomladi. Korenine in krošnjo prikrajšamo za tretjino, seveda moramo pri tem paziti, da ne uničimo oblike krone. Obrezujemo zato, ker bi presajena rastlina težko prehranila ves svoj organizem, poleg tega pa požene krona iz obrezanih vej rodni les. Odrezane korenine pomočimo v zmes kravjaka, glin in vode, da se to dobro oprime. Tudi steblo in krono je pametno pomočiti v 2 odstotno raztopino galice in apna.

V izkopani jami in tudi že zasuti jami izkopljemo ponovno toliko široko in globoko jamo, kolikor je potrebno za saditev namenjenega drevesca. V zemljo naj pride prav tako globoko, kot je bilo drevesce dosedaj! Med korenine takoj nasujemo drobne prsti in jo z nogami narahlo zateptamo. Ako je potreba, seveda tudi takoj zalijemo. Drevescu postavimo takoj kol za oporo, ob katerega ga privežemo. Čez nekaj mesecev, ko se je zemlja že vsedla, privežemo deblo ob kol v obliki osmice. Ostalo prst lahko nagromadimo v kolobarju okoli drevesca, seveda ne več, kot pa nekaj prstov na visoko. Spomladi pa pokrijemo kolobar s svežim gnojem, iz katerega izpere dež hranilne snovi v zemljo.

KUHINJA

Krompirjev pire z mlekom. Olupljen krompir zrežem na kose, operem in skuham v slani vodi. Kuhan krompir odcedim, dobro zmešam z dvorogljatimi vilicami. Med mešanjem prilijem krompirju zajemalko vročega mleka. V prav malo masti zarumenim odrezke čebule in potrese po krompirju. Pri sedanjem pomanjkanju masti zabelo lahko opustim.

Karfiolin narastek. Karfijolo razdelim na posamezne rožice, jih operem in napol skuham v slani vodi. Napol kuhane rožice odredim in zložim v pomazano obliko. Na zložene rožice zlijem sledečo mešanico. Na poldrugi žlici smetane sem blede zarumenila 2 žlici smetane. V to sem zlila skodelico mrzlega mleka in prav dobro zmešala in zgladila. V ohlajeno sem primešala dva rumenjaka, tri žlice zrihanega navadnega sira in sneg iz dveh beljakov. Narastek pečem v pečici pol ure.

Buče kot prikuha. Buč rabim en kg, 4 paradižnike in pest gob, lahko lisčič ali krepeljcev. Gobe zrežem, poparim in v mrzli vodi operem. Buče olupim in meso na kocke zrežem. Na masti zarumenim pol sesekljane čebule, pridenem dve žlici moke. Ko moka malo zarumeni, primešam buče, gobe in paradižnike, katere sem olupila in na rezine narezala. Vse skupaj dobro zmešam, zalijem s krompom ali s krompirjevo in kuham pol ure. Proti koncu kuhanja okisam z limono ter denem v segreto skodelico ter serviram.

Riž s krompirjem. Krompir olupim, operem, zrežem na kocke in pristavim v osoljeno vodo. Ko krompir zavre, mu pridenem par pesti riža, ki sem ga prebrala in zbrisala. To pustim vreti slabe pol ure. Med vretjem zabelim jed s prežganjem, napravljenim iz masti, moke, zelenega sesekljane petušilja in sesekljane čebule. Riž s krompirjem podam na mizo kot samostojno jed.

Vse te zgoraj opisane jedi ne potrebujejo veliko maščobe, zato so za sedanje razmere zelo priporočljive.

Domača lekarna

Če huššaš, zobjli solnčnično seme. To ustvari tudi izpadanje las, pomiri živce in vpliva dobro na možgane.

V prsih tišči in ne da dihati. Kuhaj dobro zmisel, vinsko rutico, smokvo na vinu in pij toplo. Maži se po prsih z arniko ali s silvovko in glej, da si v suhem in toplem stanovanju. Mokra obutev in delo na mokrih tleh poveča pritisk v prsih. Pri hudem pritisku si devaj tople obkladke črnega kruha in lavorja na kisu.

Ce se kida preveč iz pljuč. Prevre malo žajbelja in za nohtek korenčka, pij toplo, devaj si žajbelj na prsa. Za zaslužano grlo zveči korenček, za pokvarjen želodec ga nastiraj na kruh z maslom. Za napenjanje prevre malo korenčka na vinu in pij toplo po jedi. Korenček segreje kri in razganja vetrove. Ima v sebi škrob, olje, dišečo smolo in druge snovi. Prej so ga devali v kruh. Semlet korenček potvarjajo s fižolovo moko, s pušpanom in s španskim poprom.

Za opešano kri vžijaj pomladi juho s čemaževim listjem in čemaž na kruhu. Za udnico vžijaj čemaževo štupo in navezuj na boleč ud zelene čemaževe liste. Čemaž raste v vlažni senci dreves, ima šmarničnim podobne liste in diši močno po česnu.

Za živčne napade zmešaj sok korenine jelenovega zobovja, rožnega olja in vinskega kisa ter se maži s tem po temenu, čelu, sencih, podplatih, po zapestju in po trebuhu. Poleg tega pij čaj korenin. Sok, čaj ali štupa jelenovega zdravlja so bili prej znani kot pomoč za padavico, vetrove, zastrupljanje, maternične bolezni, krč v mehurju, naduho in predporodne bolečine. Prej so verovali, da veruje jelenovo zdravlje hišo in hlev čarovnije in bolezni, imeli so to zelišče v časti kot čudodelni koren in so ga drago plačevali.

Razno

Bralcu »Domoljuba«, ki je pismeno vprašal, kako se dela iz buč olje, svetujemo, da si izposodi pri sosedu »Orača«, kjer je v letošnji septemski številki popisano stiskanje buč in stiskalnica za olje. Zato mu tega ne bomo podrobneje opisovali na tem mestu. Vidimo, da bi bilo umestno, če bi kmečki ljudje bolj brali »Orača«, ta odlično urejevani strokovno-stanovskvi list in bili nanj tudi naročeni. To sklepamo odtod, ker dobimo večkrat vprašanja, ki so bila že izčrpno opisana v »Oraču«. Zato priporočamo še enkrat: Berite »Orača«!

Razstava zdravilnih zelišč na Ljubljano-velesejmu od 4. do 13. oktobra. Naša pokrajina je bogata na samorodnih zdravilnih zeliščih. Ker pa nabiranje zelišč ni še prav organizirano, je 75% neizkoriščenih, kar pomeni tem večjo škodo, ker se zelo povprašuje po naših zdravilnih zeliščih, tako, da pomeni nabiranje lep vir dohodkov malemu človeku in mladini. Razstava bo prikazala vsa važna zdravilna zelišča živa v naravi, pa tudi v slikah in fotografijah, nadalje razne kraje, kjer rasejo poedina zdravilna zelišča, praktičen prikaz sušenja itd. Poseben oddelek je določen za propagando uporabe domačih zdravilnih zelišč za dom, raznih čajev, nadalje za pripravo likerjev, prehrano in še za razstavo izdelkov in zdravilnih zelišč.

PRAVNI NASVETI

Zapostavljenost nezakonskih otrok. M. J. L. Ste nezakonska hčerka bogatega posestnika, ki je vaši materi vedno obljubljal zakon. Zaradi te obljube in tudi zaradi ponosa vaša mati ni iztožila od bogatega očeta nič. Ta se je sčasoma premislil in je ostal samec. Vzel pa je k sebi nekega nečaka, ki mu misli zapustiti posestvo, vam pa, kot pravi hčeri, nič ne pomaga, dasi ste v stiski. Vprašate, če morete od samega neporočenega očeta brez lastnih otrok pred ali po smrti kaj zahtevati. — Vi ste imeli pravico zahtevati od nezakonskega očeta, da vas vzdržuje, dokler niste bili sami sposobni za samostojno preživljanje. Ker ste že polnoletni in celo poročeni, je pač vaš mož dolžan, da vam nudi stanu primerno preživljanje. Od nezakonskega očeta pa kot nezakonski otrok nimate nobene dedne pravice. Le če bi na pr. vaš mož umrl in bi vi zaradi bolezni bili nesposobni, da bi se mogli sami od sebe preživljati, potem bi mogli zahtevati od nezakonskega očeta, da vas preživlja. Če bi umrl, bi pa v tem primeru imeli pravico zahtevati primerno preživljanje od očetove zapuščine.

Odpust vajencea. R. B. L. Čim je učna doba potekla, je opravičen mojster, da izučenega vajencea odpusti. Za tak odpust ni potrebna nobena odpoved, saj se že sama učna pogodba glasi na točno določeno dobo. Po poteku te dobe se mora pač izučeni vajenec sam pobrigati za novo službeno mesto. — Vsak vajenec mora biti zavarovan pri Okr. uradu za zavarovanje delavcev. Če vaš ni bil zavarovan skozi vso dobo, pač pa le v zadnjem času in je potem zbolel, ste mogli sami pokreniti pri Okrožnem uradu postopek, da bi se vaš sin naknadno zavaroval za vso dobo in bi OUZD zaostale dajatve izterjal od mojstra. Odškodnine za to dejansko neizročeno zavarovanje pa ne morete zahtevati od mojstra.

Oprostitev plačevanja šolskih taks. Po odredbi Visokega Komisarja za Ljubljansko pokrajino so učenci, katerih starši so imeli sedem ali več otrok, oproščeni plačila šolskih taks za vpis, za obiskovanje šole in za izpričevala za šole vseh vrst in stopenj. Polovice taks so oproščeni učenci, katerih starši so imeli pet ali šest otrok. Oprostitev ne velja za učence, ki razred ponavljajo. Ta naredba velja od začetka šolskega leta 1941-42 in se zato takse, ki so bile plačane za tekoče leto, vrnejo na prošnjo, ki se mora vložiti na nekolikoletnem papirju z dokazili vred na ravnateljstvo šole v 15 dneh po objavi.

Kako hitro smejo voziti motorna vozila. V Ljubljanski pokrajini je določena skrajna hitrostna meja za motorna vozila takole: vozači v nobenem primeru in ob nikakršnih okolišninah ne smejo voziti z večjo hitrostjo, kakor: avtomobili, motorna kolesa in tovorni

avtomobili z nosilnostjo do 20 stotov, 50 kilometrov na uro; tovorni avtomobili z nosilnostjo nad 20 stotov do višjih 35 stotov, s priklopnim vozom ali brez njega, 40 kilometrov na uro; tovorni avtomobili z nosilnostjo nad 35 stotov s priklopnim vozom ali brez njega, 30 km na uro; avtobusi rednega javnega prometa z obrtno hitrostjo 30 km na uro. Ponoči najvišja vozna hitrost skozi vsa naselja za vse vrste motornih vozil ne sme presegati 30 km na uro. Ti predpisi pa ne veljajo za motorna vozila gasilcev in javne reševalne službe, za osebna vozila pa le tedaj ne veljajo, kadar gre za nujno pomoč in reševanje. Kršitelji te postave bodo kaznovani od 25 do 200 lir. Visoki Komisariat, ki se mu bo moral vsak prestopnik nemudoma nanniti, pa bo lahko kršitelju odvzel vozaško usposobljenostno izpričevalo za dobo enega do treh mesecev. Ta odredba bo veljala dokler bo vojna in še tri mesece potem, ko preneha vojno stanje.

Prosto trgovanje s krompirjem in fižolom omejeno. Kakor imamo za trgovanje z žitom posebne predpise, tako so bili sedaj izdani tudi predpisi za trgovanje s krompirjem in suhim fižolom. Po teh predpisih morajo pridelovalci krompirja in suhega fižola poslati obvezno prijavo Prehranjevalnemu zavodu v desetih dneh potem, ko pridelke spravijo. Le onim ni treba pridelka prijavljati, ki pridelajo manj kot 500 kg krompirja ali manj kot 50 kg suhega fižola. Prijavljene krompirja in suhega fižola pridelovalec ne sme prodati drugam ko Prehranjevalnemu zavodu ali ustanovam in tvrdkam, ki jih je ta zavod pooblastil za nakupovanje. Pogodbe o prodaji krompirja in fižola, ki so bile sklenjene preden je stopila ta naredba v veljavo, za množine nad 500 kg krompirja, oziroma nad 50 kg fižola, se morajo prijaviti pokrajinskemu Prehranjevalnemu zavodu z navedbo datuma pogodbe in kupčevega naslova. Onim, ki jim prehranjevalni zavod dovoli nakup krompirja ali fižola, izda posebne prevoznice, ki jih morajo na zahtevo javnim organom pokazati. Za prestopke teh predpisov je določena kazen do 5000 lir v hujših primerih za zapor do šestih mesecev in zaplema blaga.

Priglasite priseljence! Po veljavnih predpisih se mora prijaviti pri občini vsakdo, ki se naseli v Ljubljanski pokrajini. Prijaviti se mora v teku drugega dne po eprejemu na etanovanje. Kršitelji se kaznujejo z zaporom od treh do šestih mesecev in v denarju od 1000 do 5000 lir.

Opozorilo lastnikom tovornih avtomobilov! Lastniki tovornih avtomobilov smejo prevažati blago z motornimi vozili samo na osnovi predhodnega dovolila obrtne oblasti, katerega dovolila ni zamenjati z dovoljenjem za kretanje motornih vozil ali za oprostitev takega dovolila. Vozač, ki s tovornim avtomobilom prevažata potnike, mora imeti s seboj izkaz, prepis obrtne dovolila,